

ПРОБЛЕМИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: НА ПРИКЛАДІ ВЗАЄМИН ХРИСТИЯН ІЗ РІДНОВІРАМИ

Розглянуті проблеми толерантності світових й етнічних релігій на конкретному прикладі взаємовідносин християн із рідновірами в Україні, проаналізовано глибинні причини полярності світоглядів і морально-етичних цінностей. Наведено факти дискримінації рідновірів, які держава досі не здатна подолати, а зафіксовані у святому письмі ксенофобські настанови щодо сповідників інших віровчень не залишають сподівань на мирне врегулювання конфліктів.

Ключові слова: толерантність, ксенофобія, ксенофілія, релігійна дискримінація, релігієзнавча експертиза, язичники (рідновіри).

Рассмотрены проблемы толерантности мировых и этнических религий на конкретном примере взаимоотношений христиан и язычников, проанализированы глубинные причины полярности мировоззрений и морально-этических ценностей. Приведены факты дискриминации язычников, которые государство не способно решить, а зафиксированные в священном писании ксенофобские установки относительно исповедников иных вероучений не оставляют надежды на мирное урегулирование конфликтов.

Ключевые слова: толерантность, ксенофобия, ксенофилия, религиозная дискриминация, религиоведческая экспертиза, язычники (родноверы).

In the article the problems of tolerance of world and ethnic religions are considered on the concrete example of mutual relations of Christians and Heathen, deep reasons of polarity of world views and moral values are analyzed. The facts of discrimination of Heathens, which the state has not been able to solve, are brought to light and the xenophobic doctrines detected in the scripture in relation to the confessors of other dogmas leave no hope for the peaceful settlement of conflicts.

Key words: tolerance, xenophobia, xenophilia, religious discrimination, religious studies expertise, Heathens (rodnovery).

Постановка проблеми. Історія «толерантності щодо нетолерантності» задавлена в тисячоліття. Ні для кого не є таємницею експансивний характер християнізації європейських держав, у тому числі й Київської Русі. Як писав митрополит Іларіон: «Мирного прийняття християнства не було, народ завзято боронив свою віру, скрізь були бунти, й часто доводилося христити народ у власній крові його, доводилося христити його вогнем і мечем. Володимир Великий проголосив християнство державною вірою, а віру попередню, язичництво, заборонив» [1, с. 55-56].

Актуальність теми полягає в тому, що загострення міжконфесійних відносин між християнами і рідновірами давно вже (понад тисячу років!) має характер хронічного протистояння і потребує вирішення. У багатьох країнах Європи на тлі сучасного релігійного відродження внаслідок світоглядного плюралізму виразно заявили про

себе громади відроджених автохтонних релігій; у 1998 р. створено Європейський конгрес етнічних релігій. Водночас у християнському суспільстві прокинулось досі приховуване явище релігійного фанатизму, що жахало людство ще з часів Середньовіччя. Мета цього дискурсу: 1) звернути увагу релігієзнавців на глибинні причини протиріч між світовими та етнічними релігіями; 2) увести до релігієзнавчого дискурсу проблему експертизи віровчень, що діють нині та суперечать як сучасному законодавству про свободу совісті й віросповідань, так і морально-етичним нормам будь-якої цивілізованої країни. Оскільки, на думку автора, об'єктивних методологій у гуманітарному дослідженні поки що не існує, ми застосовуємо національно-екзистенційну методологію, що спиратиметься на українську аксіологію, яка бере свої витоки в дохристиянському киево-руському імперативі.

Виклад основного матеріалу. Спроби християнізації слов'ян тривали кілька століть ще задовго до офіційних дат прийняття світової релігії всіма правителями європейських держав. Місіонерам, починаючи з VI ст., не вдалося повернути «Скіфію-Русь» до християнства. Вони, тікаючи від розлючених їхньою діяльністю слов'ян, стверджували: «Їх легше умертвити, ніж переконати, що їхня рідна батьківська віра недостойна».

То ж доцільно поставити питання: який же феномен існував у тій вірі, котру так вперто боронив народ? Чому слов'яни не хотіли позбуватися своїх вірувань і традицій, які склалися впродовж тривалого життя на рідних територіях і були сформульовані рідною мовою в багатій фольклорній спадщині? Ось як відповів на це непросте питання патріарх Київський Філарет у своїй історичній доповіді з нагоди 2000-ліття християнства: «Язичництво – це не просто поганство, примітивне ідолопоклонство... За ідолопоклонством стоїть дуже сильне і цілісне сприйняття світу, глибоко вкорінений комплекс вірувань, подолати який було зовсім нелегко...» [2, с. 455].

Так, навмисно образивши релігійні почуття язичників (назва «поганство» є церковним вульгаризмом), водночас християнський очільник України з високої трибуни визнав, що й «християнська любов не була абстрактною любов'ю. Під її потужними ударами розпалася Римська імперія...» [2, с. 454]. Патріарх також визнав, що «Боротьба християнства з язичництвом була боротьбою за душу людини». Однак, керуючись загальновизнаними дефініціями про уявну «вищість» християнства над язичництвом, патріарх, навіть не моргнувши оком, констатує, що «язичництво повністю не знищено і на сьогоднішній день, через 2000 років існування християнства...» [2, с. 455].

Отже, якщо пересічному християнинові такий, м'яко кажучи, некоректний вислів, певною мірою, можна було б пробачити, то для високого церковного ієрарха така заява була не просто нонсенсом, вона виглядала як провокація. Логічно, що з цієї фрази блаженнішого Філарета висновується думка, що християнство не тільки за давніх часів ставило за мету знищення інших релігій, а й досі не відмовилося від своєї «вищості» над іншими релігіями та прагне їх викорінювати. Таким чином, те, що благовірні християни пропускають як належне, рідновірами сприймається як образа релігійних почуттів і підтверджує думку про те, що християнство досі не здатне до цивілізованого міжконфесійного діалогу. За таких обставин апеляція до толерантності втрачає будь-який сенс, а послідовне зрощення християнської церкви з державою (що, до речі, суперечить Конституції України) призводить до загострення суперечностей в українському суспільстві.

Свобода, рівність, братерство та їх інтерпретації у «святому письмі» занадто красномовні. Біблійна міфологема обмеження свободи совісті, думки, переконань відома кожному християнину. Єгова

заборонив першим людям споживати плоди пізнання добра і зла. Адам і Єва порушують заборону – вони діють, як вільні особистості. Тобто, на думку релігієзнавця М. Бабія, цей міф містить: 1) ідею свободи; 2) ідею ціни, якою заплачено за свободу [3, с. 16]. Датський філософ С. К'еркегор стверджував: «Людина лише тоді стає особистістю, коли здійснює вибір, перестає плисти за течією» [4].

Християнство, поширившись у Римській імперії, було співзвучне мріям рабів про «рівність» громадян хоча б перед Богом. Проте, християнська етика «мучеництва» виступала антиподом язичницької етиці «щастя», і була неприродною для всіх європейських народів, фактично заперечувала саме Життя в його природному сенсі. Звідси – такий запеклий спротив слов'янських країн насильницькій християнізації. Майже ціле тисячоліття точиться відверта санкціонована церквою і державою боротьба з власним народом, яка зрештою закінчується трагічно для Європи: «сини Богів» стають «рабами Божими», рабами чужої релігії, а згодом і рабами чужого етносу. Церквою культивується «страх божий», страх смерті, рабство починає сприйматися як нормальний стан (порятунок від смерті). Замість сміливої особистості з активною життєвою позицією віддається пріоритет слухняним, боязким, слабовольним масам. По суті, матерія перемагає Дух, бо упокорення долі є наслідком страху, а воля до героїчного вчинку живиться саме духовним подвигом, здатністю до самопожертви.

Прийнявши Біблію за «святе письмо», як «загальнолюдську» мудрість, народи Європи поступово опинилися заручниками чужих морально-етичних цінностей, які були абсолютно протилежними витоковій (первісній) європейській аксіології. Полярність юдейського й арійського світосприйняття кодифікує сама Біблія: «Будете дивитися – і не побачите, будете слухати – і не почувате», що суперечило давньому ведичному: «Хто має очі – хай побачить, хто має вуха – хай почує». Дійсно, за багатослівними але малозмістовними масивами біблійного тексту, переобтяженого дріб'язковими подробицями з життя й побуту первісних єврейських племен, прихована головна ідея і сутність Біблії: намагання нав'язати всім народам свій національний імператив, який лаконічно виражений у щоденній молитві кожного представника юдаїзму: «Слухай Ізраїлю, наш Бог – Бог єдиний». Леся Українка устами своїх героїв у драмі «Руфін і Прісцилла» висловлює думки щодо єдинобожжя: «Наступить той Бог єдиний нам усім на шию, мов східний деспот»; «хто б подумав, що всі вони вступили в тую секту, в те мертводухе християнство?» [5; 4, с. 134]. Нещодавно світ здивувала Різдвяна проповідь папи Римського Бенедикта XVI, у якій він визнав, що монотеїзм справді став причиною жорстокості та війн: «Монотеїзм, віра в унікального Бога стане тиранією та причиною нетолерантності. В історії монотеїзм слугував приводом для нетолерантності

та жорстокості», – наголосив він напередодні свого відречення від усесвітнього престолу в Ватикані.

М. Серяков, аналізуючи наслідки глобальної християнізації світу, пише: «Відірвавши людину від живої природи, із якою нерозривно пов'язані язичницькі Боги, християнство відкрило в наш світ шлях ще більш руйнівним силам, ніж воно саме. Нестримний науково-технічний прогрес і жадова наживи, що вирвалися з-під контролю, загрожують нині жертви саму людину, перетворивши її на раба грошей і техніки» [6, с. 147]. Треба розуміти, що християнська аксіологія, упродовженна апостолом

Павлом та іншими послідовниками реформатора юдаїзму Ісуса (Іешуа), була створена не для власного вжитку, а саме «на експорт». Накінута європейцям неприродна система світогляду й морально-етичних норм поведінки через кілька століть повернула Європу в темні віки Середньовіччя, жахів Інквізиції, забобонів, фанатизму, масового психозу та релігійних епідемій. Полярність доктрин стала причиною дезорієнтації, духовного роздвоєння людини, втрати ціннісних орієнтирів, які даються знаками й нині. Їх доцільно розглянути у вигляді таблиць 1, 2, 3:

Таблиця 1

Бінарні опозиції в християнському та язичницькому віровченнях про цінність життя

Юдейські й християнські: <i>життя за будь-яку ціну; страх смерті; рабство; смирнення, укорення долі.</i>	Язичницькі: <i>життя вільне; смерть не страшна; свобода, незалежність; героїзм, людська гідність.</i>
«Краще собаці живому, ніж левові мертвому» (<i>Тора, юдаїзм</i>). Вибір життя за будь-яку ціну (зрада, підлість, схилення перед володарями, приниження, рабство). «... немає в шеолі («тому світі»), куди ти йдеш, ні роботи, ні роздуму, ані знання, ані мудрості!» (<i>Екл. 9:10</i>).	«Не бійся вмерти тілесно, бо будеш кожної хвилини терпіти смерть духовну» (<i>Григорій Сковорода</i>). «Смерті не маємо, лише Життя вічне» (<i>Велесова Книга</i>). «Да не посрамимо землі Руської, але ляжемо кистями тут, бо мертві сорому не мають» (<i>Князь Святослав, ПВЛ</i>).
«Не противтеся злomu. Тому, хто б'є тебе в одну щоку, підстав і другу; хто ж бере в тебе свиту, не борони й одежі» (<i>Лука: 6,29</i>).	Не втрачайте людської гідності, бо: «Хто прийме рабську смерть, той у Вічність відійде рабом» (<i>Волховник</i>).

Таблиця 2

Полярність світоглядних і політичних засад світових та етнічних релігій [7, с. 46]

Штучні релігії: монотеїзм («ліві» рухи)	Природні релігії: політеїзм («праві» рухи)
Створюється <i>штучно</i> засновником (<i>пророком</i>) як світова інтернаціональна релігія: Мойсей, Христос, Магомет, Багаулла.	Виникає <i>природним</i> шляхом як етнічна, національна релігія, вироблена самим <i>народом</i> упродовж віків.
Поширюється на <i>чужі</i> території із загарбницькою метою (збагачення за рахунок інших); створення світових імперій; <i>знищення</i> національних відмінностей.	Поширюється на <i>власних</i> територіях, які належать народу споконвіку; не виходить за межі свого етносу; існує як спосіб <i>самозбереження</i> етносу.
Поширюється місіонерами, <i>іноземцями</i> , часто через військо, насильницькими методами серед <i>інших</i> народів.	Передається <i>предками</i> роду для молодших поколінь <i>свого</i> етносу як заповіт, морально-етичний закон.
<i>Один</i> Бог – узурпатор влади на небі і на землі, «надприродний», <i>одиночний</i> або винятковий, заперечує інших Богів, карає багатобожників і т. д.	Світ як природна <i>багатопроярвна</i> Божественна сутність, розлита в різних стихіях космічного простору, що відображено в <i>багатьох</i> іменах Богів.
Зневага і <i>ненависть</i> до сповідників інших релігій, особливо етнічних; <i>релігійний фанатизм</i> : руйнування чужих святинь, знищення священників, святого письма, чужих святощів.	<i>Толерантне</i> ставлення до релігій інших сусідніх народів та до їхніх релігійних святинь; віротерпимість, але й засудження зради (віровідступництва) від своїх Рідних Богів.
Прагнення об'єднати всі церкви, створити <i>єдину</i> <i>всеземну</i> релігійну імперію з єдиним центром; <i>нетерпимість</i> до національних відмінностей, намагання уніфікувати всі обряди, правила і т. д.	Наявність <i>багатьох</i> <i>регіональних</i> святинь та громад, поклоніння різним Богам етнічного пантеону, залежно від традицій своєї місцевості, <i>повага</i> до регіональних обрядів та звичаїв, релігійних почуттів.
<i>Регламентация</i> життя віруючих через сповідь, заповіді, пости, страх; проповідь <i>пасивності</i> в земному житті, очікування «царства небесного»; <i>рабська</i> покірність перед Богом і перед владою, начальниками, завойовниками.	Особиста та громадська <i>свобода</i> , <i>активне повноцінне</i> життя, упевненість у власних силах, людська гідність; уявлення про Богів як про Батьків, <i>родичів</i> , друзів, які допомагають; повага і священне ставлення до Рідних Богів.
<i>Пригнічення</i> природних якостей і почуттів (умертвіння плоти); страх як наслідок <i>заликування</i> «карою Божою», «страшним судом»; приниження людської гідності; <i>скорботність</i> ритуалів, церковна жалоба.	<i>Вивільнення</i> вищих творчих і природних сил людини; моральність поведінки не через страх, а через усвідомлення свого зв'язку з <i>Богами</i> ; людська гідність, <i>життєрадісність</i> обрядів, пісень, танців, звичаїв.
Віра в <i>бога-людину</i> , сина Божого, <i>історичну особу</i> , якому приписується здатність впливати на життя людей; <i>штучний</i> календар за датами життя пророка чи «боголюдини».	Віра в Богів <i>природи-космосу</i> , яка виробляє екологічне мислення і поведінку; календар синхронний із ритмами <i>природи</i> , Усесвіту.

Полярність суспільних моделей світових та етнічних релігій

Мультирасове суспільство	Національно-гомогенне суспільство
<i>штучне</i>	<i>природне</i>
<i>механістичне</i>	<i>органічне</i>
хаотична суміш безнаціональних елементів	упорядкована ієрархічна система власного етносу
суспільство, позбавлене національної самосвідомості	суспільство з почуттям власної національної самосвідомості
суспільство, фрагментоване на безліч релігійних ідентичностей	суспільство зі спільною релігійною ідентичністю
Модель: «одноманітний світ перемішаних етносів» (хаос)	Модель: «різноманітний світ однорідних етносів» (лад, космос)

Тепер зупинимось на сучасному рідновірському русі в Україні, який на тлі загальноєвропейського етнорелігійного ренесансу є закономірним явищем, а не винятком, як інколи намагаються його представити. Українська конфесія рідної віри, відроджена в 1934 р. професором Львівського університету Володимиром Петровичем Шаяном (1908-1974), за радянських часів перебувала на нелегальному становищі, а в незалежній Україні отримала новий поштовх до свого відновлення [8, с. 68-79]. До речі, рідновірів не слід плутати з так званою Рунвірою (монотейстичною авторською релігією Лева Силенка), створеною в США в 70-х роках ХХ ст. й імпортованою в Україну на початку 90-х років.

Громади рідновірів, легально зареєстровані, існують в Україні з 1993 року. Нині понад 40 громад автентичної народної релігії об'єднані в Релігійний центр Об'єднання релігійних громад Рідновірів України, зареєстрований Державним комітетом у справах релігій як українська традиційна конфесія (Свідоцтво № 33 від 24 травня 2001 р.), у Статуті якого визначено, що: «Об'єднання Рідновірів України є традиційною українською релігійною організацією – конфесією, яка продовжує традиції етнічної релігії Київської Русі, а отже є її спадкоємцем і правонаступником».

Незважаючи на існуючі міжнародні й українські закони про свободу совісті та віровизнання, в Україні досі існує релігійна дискримінація рідновірів, причиною якої насамперед є позиція панівної християнської церкви, що, безумовно, формує упереджене ставлення державних чиновників до рідновірів. Наведемо лише перелік проблем, які свідчать про релігійну дискримінацію рідновірів, хоча за кожним із них стоїть велика кількість конкретних фактів, які ми в межах даної статті випускаємо:

1. Труднощі й перешкоди в реєстрації місцевих громад, друкованих засобів інформації (особливо в західних регіонах).

2. Відсутність рівноправності з іншими конфесіями (відмова у створенні радіо- і телепередач, відмова у включенні до Ради церков, відмова в наданні ділянок для будівництва храмів та ін.).

3. Переслідування за інакомислення (звільнення з роботи, виключення з творчих спілок, інші перешкоди).

4. Дискримінація дітей-рідновірів у школах (примусова евангелізація, викладання християнської етики, знущання з боку вчителів і учнів).

5. Побиття окремих осіб, образи, перешкодження здійсненню релігійних обрядів, спалювання житла, погрози, залякування.

6. Вирубування дубів на місці богослужінь рідновірів.

7. Скиннення, рубання і спалювання статуй язичницьких богів, значна частина яких є високохудожніми мистецькими творами.

8. Порушення прав рідновірів при зверненнях до судових органів влади з приводу образ релігійних почуттів, відмови в розслідуванні фактів перешкоджань проведенню релігійних обрядів, побиттів, спалювання священних місць і жител рідновірів та ін.

Для прикладу, із величезної низки фактів наведемо лише один: конфлікт, який до сьогодні ще не вичерпано і може бути охарактеризовано не тільки як міжконфесійний, а й міждержавний.

Насамперед зазначимо, що за роки незалежності рідновіри неодноразово зверталися до відповідних державних установ щодо надання їхній конфесії ділянки для будівництва храму та проведення релігійних богослужінь, але їм офіційно відмовлено. Наприклад, листи Київської міської Ради від 04.05.2005 № 225-КР-339 («вважаємо за недоцільне розміщення храму Рідних Богів на Замковій горі»); Головного управління земельних ресурсів від 23.12.2005 № 03-16/36106 («немає можливості розпочати збір матеріалів з виділення вказаної земельної ділянки») та ін. Тож, ще починаючи з середини 90-х років, Київська громада рідновірів «Православ'я» використовує для своїх богославень не тільки ліси й береги річок, а й історичні місцевості, відомі як місця давніх язичницьких храмів і капищ.

Так, місцем паломництва рідновірів ось уже близько 15 років є історичне капище (відкрите археологом В. Хвойкою) на території Національного музею історії України (м. Київ). Громада має дозвіл від Головного управління з питань внутрішньої політики на проведення тут своїх обрядів та узгодила свої щонедільні славлення з керівництвом музею. Щонеділі майданчик поблизу музею наповнюється людьми, убраними в український національний одяг, які співають стародавніх пісень, читають вірші Велесової книги та пригощають короваєм, що виглядає не стільки релігійним дійством, як своєрідною фольклорно-етнографічною візитівкою України. Досі цей факт сприймався абсолютно позитивно як працівниками й відвідувачами музею, так і гостями нашої столиці, зокрема й іноземцями.

Так тривало доти, поки не сталося самовільне захоплення Московським патріархатом території поблизу руїн Десятинної церкви в 2007 р. Не маючи жодних дозвільних документів, невідомі особи збудувати дерев'яну капличку поруч із язичницьким жертovníком. Зрозуміло, що новоявлених християн не влаштувало сусідство з рідновірами. Почалися відверті провокації. Перший конфлікт стався 12 серпня 2007 р. під час Тризни по волхвах, яку здійснювали рідновіри: паламар церкви з нецензурною лайкою вдарив рідновіра кулаком в обличчя так, що той упав на землю. Зав'язалася бійка, викликали міліцію, обряд був зірваний.

Наступної неділі, 19 серпня 2007 р., із християнської каплички вискочила група людей у камуфляжі, керована озброєним бейсбольною битою полковником міліції Мірошніченком П. Т. та згаданим паламарем із газовим балончиком у руках. Унаслідок нападу християн, очолюваних міліцією, двоє людей отримали вогнепальні поранення в спину і в ногу, а також численні травми голови – поранення обличчя металевим предметом (очевидно, кастетом) та зазнали дії сльозогінного газу. Показово й те, що людину з вогнепальною зброєю міліція не затримала, а пораненого замість лікарні забрали до відділку міліції та двічі допитали. Під час допитів Артем Брезгін двічі втрачав свідомість, але до нього не допустили лікаря, забрали мобільний телефон, не допустили адвоката та ін.

Варто також навести, якими образами розлючена християнська паства, керована священиками, надіялася рідновірів під час нападу: «Йдите вон – в леса, на Лысу гору», «Никаких українців не було ніколи – здесь была Россия!», «Мы крестили вас и будем крестить», називали рідновірів «сатаністами, кугутами, жлобами» та іншими образливими викриками. Войовничі християнки кидалися рвати національний одяг та символи рідновірів.

Цей інцидент, названий в народі «Кривавою неділею 2007 р.», красномовно засвідчує не тільки відсутність в Україні свободи совісті, неможливість запобігання міжконфесійним конфліктам, а й корумпованість та продажність тих державних структур, на які законом покладається обов'язок охороняти життя і спокій своїх громадян. Відмова Генеральної прокуратури України та Міністра внутрішніх справ відкривати справу по факту вчинених злочинів свідчить про їх залежність або й співпрацю з іноземною структурою, що має зацікавити насамперед Службу безпеки України.

Початок листопада 2012 р. виявився для рідновірів ще одним випробуванням – невідомі вночі таємно спіяли кумира Перуна в самому центрі столиці України. Однак, і на цей раз у порушенні кримінальної справи рідновірам відмовлено. У відписці міліції цинічно повідомляється: «Згідно з ч. 2 ст. 11 КК України, не є злочином дія або бездіяльність, яка формально містить у собі склад злочину, передбаченого КК України, але у зв'язку з малозначністю не несе

суспільної небезпеки, тобто не спричинило або не могло спричинити значну шкоду фізичним або юридичним особам, суспільству і державі».

Починаючи від 988 р., випадки наруги над дохристиянськими пам'ятками культового мистецтва в Україні стали «зразком» для наслідування. Перелік зрубаних, осквернених пам'ятників, культових статуй за останнє десятиліття сягає 98 % від усіх зареєстрованих, тобто фактично гинуть всі рідновірські святині. Одним з останніх фактів наруги став злочин, скоєний 22 лютого 2013 р.: на Софійській площі в м. Київ зловмисниками вчинено пошкодження паркової скульптури (відрубано та викрадено голову) давньослов'янського кумира Світовид, який був частиною пам'ятного паркового комплексу, установленого на ознаменування 1500-ліття Києва. Як паркова скульптура, Світовид був власністю всіх громадян міста Києва, незалежно від національності та віросповідання – він мав свідчити про багатотисячолітню дохристиянську історію столиці. Автор скульптури – заслужений художник України, член Національної спілки художників України Інна Коломієць (1921-2005). Київська скульптура була копією унікальної пам'ятки, знайденої в 1848 р. у р. Збруч (оригінал нині зберігається в Археологічному музеї м. Краків, Польща).

Як пам'ятка слов'янського культового мистецтва, Світовид відомий в усьому світі й уже став візитівкою карткою столиці України. Сотні туристів фотографувалися біля нього і мають у своїх архівах фото цієї скульптури. За останні двадцять років Світовид набув ще й сакрального значення для українців, став місцем паломництва рідновірів слов'янських країн, святинею, відомою далеко за межами України. Мотивацією злочинів, як правило, був і залишається релігійний фанатизм представників найчисельнішої світової «релігії любові». Установлена в 1982 р. статуя Світовид, уже виконавши роль свідка давності нашого походження, стала «комусь» дуже муляти очі: у 1998 р. під час зміни шляхового покриття її викинули, але на вимогу інтелігенції міста повернули, лише змінивши місце її розташування; час від часу релігійні фанатики малювали на статуй хрести, обливали фарбою; у 2013 р. нарешті їм вдалося знищити скульптуру. Неодноразові звернення рідновірів до правоохоронних органів, на жаль, досі були безрезультатними – винуватці жодного разу не були притягнуті до відповідальності ні за розпалювання міжрелігійної ворожнечі та завдану матеріальну, моральну й фізичну шкоду, ні навіть за застосування проти рідновірів холодної й вогнепальної зброї та завдання тілесних ушкоджень. Ці факти мають зацікавити насамперед правознавців.

Ми ж поставимо питання філософське: чи християнство покращило людину? Як стверджує німецький філософ В. Гопфнер, «Усі високоморальні риси, які ще й досі лишилися в нашому суспільстві, існують не завдяки християнству, а незважаючи на

нього» [11, с. 31]. То може все ж таки справді існують глибинні причини протиріч між світовими та етнічними релігіями, які з певних причин незручні ні науковцям, ні представникам влади? Проблема наукової (неупередженої християнством!) експертизи віровчень, що діють нині, сьогодні набуває актуальності не тільки в Україні, а в цілому європейському регіоні й загалом у світі. Без вирішення цих наріжних проблем, на нашу думку, вирішити проблему толерантності в міжконфесійних відносинах не вдасться.

Як би красиво науковці-глобалісти не оповідали про толерантність, історію й етимологію терміну та навіть «гносеологічні корені» цього прищепленого нам явища, все-таки толерантність виявляється безкореневою системою, що проростає лише на ґрунті світових ідеологічних кліше про свободу, рівність і братерство всього роду *homo sapiens*. Насправді ж, боротьба протилежностей носить природний і закономірний характер, незалежно від того, як би комусь не хотілося втискати її в прокрустові рамки толерантності чи так званої законності.

«Толерантність» – це їхня зброя, якою вони нас знищують! Науці досі не відомо жодного «святого письма», у якому б проголошувалися засади толерантності до інакомислячих та інаковіруючих: язичників треба насильно охристити, християн треба насильно навернути в іслам, еретика спалити живцем – саме такі, а не інакші(!) програми світових релігій. Сьогодні це відверто демонструє іслам, експансія якого в Європу загрожує самому існуванню європейських націй. До речі, нашу гуманність і толерантність мусульмани розцінюють не як «загальнолюдську цінність», якою ми зазвичай пишаємося, а як звичайнісіньку слабкість із точки зору воєнничого ісламу. Досі правова експертиза релігійних віровчень відсутня, а проблема захисту «потопаючих» залишається в руках самих «потопаючих».

На думку Віланта Гопфнера: «Трагічний нескінченний перелік злочинів проти людства, скоєних християнською релігією, самопроголошеною релігією любові, не має собі рівних... Трагічним є й те, що ніде у світі немає пам'ятника, який би вшановував жертв християнського геноциду» [11, с. 30]. Світові релігії – це релігії подвійних стандартів, подвійної істини.

Справді, біблійний екстремізм і нацизм досі не підлягали жодній правовій чи релігієзнавчій експертизі, досі біблійні настанови для віруючих є керівництвом до дії, наприклад, Біблія закликає: «Кожне місце, що на нього ступить ваша нога, буде ваше»; «І ти винищиш усі ті народи, що Господь, Бог твій дає тобі, – не змилосердиться око твоє над ними» (Повт. зак. 7, с. 16). Невже цей відвертий екстремістський наказ насправді є поетичною метафорою чи витонченою алегорією? Апелювати до толерантності щодо чужоземців в умовах геноциду корінних етносів сьогодні все одно, що розповідати вівцям про толерантність вовка.

Як писав В. Шаян у своїй праці «Біблія як ідеологія»: «Тут зустрічаємося з дивним фактом. Об'єктивне дослідження Біблії саме як ідеології наштовхується на великі перепони тому, що юдаїзм став основою для християнства. Можна навіть сказати, що це питання замовчувалося істориками релігій чи екзегетами... А однак історично-порівняльні досліди релігій не можуть обійтися, ані проминути саме їх ідеологічного чи ідеологічно-політичного аспекту. ... Її справедлива історична оцінка стає відразу предметом обурених емоцій» [12, с. 2].

Біблія наказує своїм вірянам: «Але тільки так будете їм робити: жертвиники їхні порозбиваєте, а їхні стовпи поламаєте, святі їхні дерева постинаєте, а бовванів їхніх попалите в огні, бо ти святий народ для Господа, Бога твого, – тебе вибрав Господь, Бог твій, щоб ти був йому вибраним народом зо всіх народів, що на поверхні землі» (Повт. зак. 7, с. 5-6). Який відвертий екстремістський наказ! Треба, однак, зазначити, що це не справи «давноминулих днів», як може здаватися на перший погляд. Це – керівництво до дії, спонукання до дикунських протиправних дій, які ми спостерігаємо мало не щодня.

Протистояння триває далі. Християнські фанатики вже знищили язичницькі статуї в Ніжині, Новограді-Волинському, Тернополі, на Лисій горі під Києвом, на горі Хоревиці, на Старокиївській горі в Києві та навіть згадану кам'яну статую Світовида поруч із Головним управлінням МВС у центрі столиці. Для цього християнам знадобилася не тільки робоча сила, а й потужна техніка та вантажівки, що свідчить про організовані злочинні дії та безпрецедентну впевненість у власній безкарності.

Ще римський філософ Цельс застерігав: «Застосування на практиці християнського вчення становить небезпеку для держави». Християнський релігійний фанатизм, як і корупція серед правоохоронців, несуть у собі суспільну небезпеку та створюють край негативний імідж України у світі.

Європейський Конгрес Етнічних Релігій та Слов'янські центри Польщі, Словенії, Сербії, Хорватії, Болгарії, Росії, Білорусі, США, Канади та інших країн висловлюють занепокоєння станом збереження пам'яток старовини в Україні, і сумніваються в спроможності нашої держави до демократичного врегулювання міжетнічних та міжконфесійних суспільних конфліктів [13].

Толерантність, яку нам нав'язують як норму міжетнічного спілкування та співжиття, треба розглянути критично. У релігієзнавчому словнику подається таке визначення: релігійна толерантність – це така поведінка, що передбачає взаємоповагу, свідому відмову від зверхності, обмеження прав і гідності один одного, обов'язкове визнання егалітарності (тобто рівності), автономності суб'єктів релігійної комунікації; визнання за кожною конфесією права на власний світогляд. Релігієзнавці вважають толерантність виявом

культури взаємин й одним із факторів реалізації свободи совісті [14, с. 338]. Усе це є відвертою декларацією, але фактично виходить, що толерантність нав'язується тільки нам – тим, кого хочуть завоювати. Завойовник, як бачимо з фактів, толерантним бути не зобов'язаний!

Переважає більшість соціологів, фахівців з етики та релігієзнавства розуміють толерантність як здатність індивіда сприймати без агресії думки, що відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до іншого (незвичного, нетрадиційного, навіть неприйняттого) способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань. Толерантність, як правило, вважається ознакою вищого рівня виховання та культури особистості. Знову маємо справу з нав'язуванням стереотипом мислення!

Але подивимося правді у вічі: термін *толерантність* насамперед – медичний. Він означає властивість імунної системи специфічно не реагувати на конкретно чужорідні й генетично відмінні речовини, що призводить до захворювання – втрати імунітету і, у результаті, смерті. Цей же термін використовують у біології: «специфічний стан організму, при якому втрачається здатність виробляти антитіла у відповідь на введення певного антигена». Отже, унаслідок дії якогось «антигена» відключається або паралізується здатність колективної національної свідомості до критичної саморефлексії!

Оскільки ми, українці, безумовно, масово втрачаємо етнічну пам'ять та етнічний імунітет, то нагадую, що це було здійснено шляхом

насиленої «ін'єкції антигена» – упровадження чужої духовної системи, що й потягло за собою втрату шляхетних характерних рис (героїзму, гідності, самоповаги, цінності роду, активної життєвої позиції, відпорності чужим ідеологіям, що рівнозначно втраті природної «ксенофобії» – захисної реакції), – натомість виховало хворобливе непротивлення злу, схиляння перед «власнотими», чужоземцями (ксенофілія), упокорення долі та інші слабовольні звички, тобто надмірну толерантність.

Висновки:

– Церква досі, як і за часів Середньовіччя, виховує свою паству в душі релігійного фанатизму й зневаги до духовної спадщини інших традиційних конфесій.

– Напередодні загальнодержавного святкування 1025-ліття Хрещення України-Русі численні факти християнського бузувірства дискредитують християнство як релігію.

– Проблема толерантності має бути вирішена «нетолерантно до нетолерантності» – релігійне бузувірство та релігійний фанатизм підлягає розслідуванню й покаранню, згідно з законодавством України та міжнародними нормативними актами.

– Необхідно завжди пам'ятати, що існують розумні межі (поріг) терпимості, а надмірна толерантність – шлях до самознищення.

– Доки наше суспільство і його соціальні інститути на державному рівні не вирішать ці проблеми, доти ми не матимемо ні власної ідеології, ні власної держави, ні власної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко І. Українська церква / І. Огієнко. – К., 1993.
2. Патріарх Київський Філарет. Різдво Христове та його онтологічне значення для людства. // Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства і культурології. – К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009.
3. Бабій М. Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення / М. Ю. Бабій. – К.: Вища школа, 1994.
4. Кьєркегор С. Наслаждение и долг / С. Кьєркегор. – СПб, 1894.
5. Українка Л. Зібрання творів у 12-ти томах / Л. Українка. – К.: Наукова думка, 1975.
6. Сержков М. Сварог / М. Сержков. – М.: Яуза, Эксмо, 2004.
7. Лозко Г. С. Пробуджена Енея: європейський етнорелігійний ренесанс / Г. С. Лозко. – Харків: Див, 2006.
8. Шаян В. Віра предків наших / В. Шаян. – Гамільтон, Канада, 1987.
9. The Catholic Encyclopedia / Bertrand Russell. – New York, NY, 1907-1914.
10. Півість врем'яних літ. Літопис за Іпатським списком. – К.: Рад. письменник, 1990.
11. Гопфнер В. Хронологія християнського завоювання Західної Європи / В. Гопфнер // Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства і культурології. – КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009.
12. Шаян В. Біблія як ідеологія / В. Шаян. – Лондон: Ордн, 1970.
13. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К.: Наукова думка, 2004.
14. <http://www.oru.org.ua/index.php/component/content/article/305-slovianska-solidarnist.html>
15. <http://www.oru.org.ua/index.php/component/content/article/304-ofitsijna-zayava-holovy-oru.html>

Рецензенти: Гавеля В. Л., д.філос.н., професор;
Осипов А. О., д.філос.н., в. о. професора.

© Лозко Г. С., 2013

Дата надходження статті до редколегії 23.04.2013 р.

ЛОЗКО Галина Сергіївна – доктор філософських наук, професор кафедри соціології Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціологія релігії.